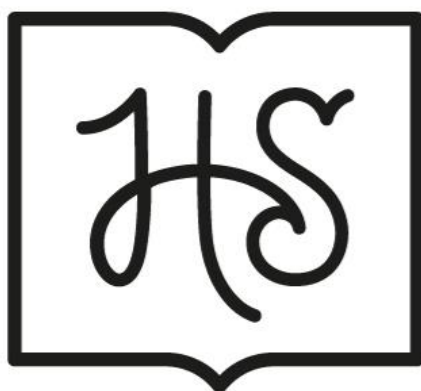

HISTORIA SCHOLASTICA

2/2017

Ročník / Volume 3

Praha / Prague 2017

Historia scholastica

Č. / No. 2/2017

Roč. / Vol. 3

Redakční rada / Editorial Board

Vedoucí redaktor / Editor-in-chief: doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Zástupce vedoucího redaktora / Deputy Editor: PhDr. Markéta Pánková (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc. (Univerzita Pardubice)

Prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc. (Univerzita Pardubice)

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc. (Filosofická fakulta University Karlovy v Praze)

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D. (Univerzita Karlova v Praze a Akademie věd ČR)

PhDr. Dana Kasperová, Ph.D. (Technická univerzita v Liberci)

Mgr. Magdaléna Šustová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Mezinárodní redakční rada / International Editorial Board

Prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., dr.h.c. (Historický ústav Akademie věd ČR)

Prof. Dr. Jürgen Oelkers (Emeritus Professor Universität Zürich)

Prof. Dr. András Németh (Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest)

Prof. Dr. Simonetta Polenghi, Ph.D. (Università Cattolica del Sacro Cuore Milano)

Prof. Dr. Andreas Hoffmann-Ocon (Pädagogische Hochschule Zürich)

Prof. Dr. Edvard Protner (Univerza v Mariboru)

Prof. Dr. Eva Matthes (Universität Augsburg)

Prof. Dr. Dr.h.c. Ehrenhard Skiera (Univ. Prof. a.D. Europa-Universität Flensburg)

Prof. PhDr. Blanka Kudláčová, Ph.D. (Trnavská univerzita v Trnavě)

Prof. Dr. Gerald Grimm (Universität Klagenfurt)

Prof. Andreas Fritsch (Deutsche Comenius Gesellschaft)

Dr. Marta Brunelli, Ph.D. (University of Macerata)

Výkonný redaktor / Executive Editor: Mgr. Karel Ouroda, Ph.D., Mgr. Lucie Krausová (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského v Praze)

Vydavatel / Publisher:

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského

Valdštejnská 20, 118 00 Praha 1, www.npmk.cz

IČ 61387169

ISSN 2336-680X

Časopis *Historia scholastica* vychází 2x ročně.

Toto číslo vyšlo 31. prosince 2017.

Časopis **Historia scholastica** je zařazen do mezinárodních vědeckých databází Ulrich's a EBSCO.

Obsah

ÚVODNÍK	1
Tomáš KASPER Markéta PÁNKOVÁ Dana KASPEROVÁ	
STUDIE:	3
K antickým kořenům pojetí humanity (<i>Humanitas</i> před Komenským) Martin STEINER	
Pojetí humanity v edukační koncepci J. A. Komenského jako příspěvek k lidské budoucnosti Jana PŘÍVRATSKÁ a Vladimír PŘÍVRATSKÝ	17
Vznik obchodní akademie v Kolíně a výstavba reprezentativní budovy Hana ŠLOUFOVÁ KUČEROVÁ	23
Polské školství regionu Těšínského Slezska v 19. a na počátku 20. století Lucie ZORMANOVÁ	42
Úsilie o zachovanie akademickej autonómie na Slovenskej univerzite v období Slovenskej republiky 1939–1945 Janka ŠTULRAJTEROVÁ	54
Výchovná činnosť saleziánok na Slovensku 1940–1990 Adriana SARKÖZYOVÁ	69
K významu sdílení osobní minulosti pro narativní identitu Magda NIŠPONSKÁ	79
VARIA:	95
Vzpomínky Vojmíra Srdečného na studentské oběti nacismu	
Pavel Kohn a jeho vzpomínky na vzdělávání v období protektorátu a v době poválečné	98
Svědectví holocaustu – vzpomínky Helgy Hoškové	102
Těžké roky v gulagu a návrat do vlasti. Vzpomínky Věry Sosnarové	106

Vzpomínky Jiřího Zajíce na činnost skautů a aktivity tzv. skryté církve v době normalizace	111
DISKUZE:	116
Pedagogická knihovna J. A. Komenského Magda JUNKOVÁ	
REPORT:	128
11. sjezd českých historiků. Profesní setkání historiček a historiků ČR, Olomouc, 13.–15. 9. 2017 Magdaléna ŠUSTOVÁ	
Výstava „Jsem Jehuda Bacon. Holocaust a poválečná doba očima izraelského malíře českého původu“ v Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského Lenka LAJSKOVÁ a kol.	130
„Toho už jsme někde viděli.“ Zpráva o jedné originální a úspěšné výstavě Karel RÝDL	132
RECENZE:	135
Pieter J. Goedhart – Jan C. Henneman – Hans van der Linde: Comenius en Naarden: Historische schets van het Comenius Museum en Mausoleum in Naarden. Komenský a Naarden: Nástin historie vzniku Muzea a Mauzolea J. A. Komenského v Naardenu Magdaléna ŠUSTOVÁ	
Jan Šimek: Historie školních budov: od tereziánských reforem po současnost Růžena VÁŇOVÁ	137

„Toho už jsme někde viděli“. Zpráva o jedné originální a úspěšné výstavě

Karel Rýdl^a

^a Fakulta Filozofická, Univerzita Pardubice, Česká republika

Muzeum Komenského v Přerově v současnosti disponuje rozsáhlými sbírkami nejrozličnějších artefaktů umělecké i každodenní spotřební povahy s motivy Jana Amose Komenského. Sběr a vytváření muzejního fondu zahájil zakladatel tohoto muzea František Slaměník, významně v rozšiřování fondu pokračoval dlouholetý ředitel muzea PhDr. František Hýbl a v současné době spravuje a od roku 2010 doplňuje sbírkový fond Mgr. Helena Kovářová, a to zejména cennými a často unikátními akvizicemi z internetových sběratelských nabídek a oficiálních aukcí.

Mgr. Helena Kovářová začala promýšlet možnost velké výstavy, která by zájemcům nabídla pohled na Komenského nejen prostřednictvím tradičního uměleckého nahlížení jako na trpícího exulanta, Učitele národů a symbol svobody národa, ale prostřednictvím současné výtvarné a hlavně užité tvorby pohled mnohem pestřejší, často v odlehčené formě – a tím možná i pro současné generace přitažlivější. Četné impulzy poskytla i kolektivní monografie s názvem „Figurace paměti“, jejíž některé kapitoly vznikly právě studiem sbírkových fondů i přerovského muzea (Lenka Řezníková a kol. *Figurace paměti. J. A. Komenský v kulturách vzpomínání 19. a 20. století*. Praha: Scriptorium, 2014). Postupně tak vznikala scénář výstavy, která nenásilně propojovala tradiční sbírkové předměty s předměty novými, často dosud veřejnosti nepředstavenými.

Zájem o vývoj ztvárnění Komenského podobizny – od pravděpodobně reálných rytin ze 17. století přes řadu romantizujících výtvarných představ 19. století až po vytvoření možné podoby Komenského jako symbolu jeho osobních vlastností i tragického osudu – není v českém prostředí nijak nový a má na co navazovat. Jen pro připomenutí uvádím vybraná díla nedávné minulosti: knižní publikace předních českých komeniologů Otokara Chlupa, Dagmary Čapkové, Jiřího Kyráška a Jindřicha Šámala s názvem „*Jan Amos Komenský. Život a dílo v dokumentech a českém výtvarném umění*“ (Praha: SPN, 1963), soubor pohlednic s portréty Komenského (Praha: Orbis, 1963), 26minutový dokumentární film Karla Fuksy s názvem „*Život a dílo světově proslulého pedagoga, zachycené ve výtvarném umění*“ (1984), výstupy projektu ostravské soukromé umělecké školy AVE ART v podobě studentských plakátů na motivy Komenského z let 2009–2012, které dodnes zdobí prostory školy, či publikace s názvem „*Komenský*“ (Praha: AVU, 2007).

Nezávisle na výstavě vznikala nová kniha od PhDr. Markéty Pánkové, ředitelky Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v Praze, pod názvem „*Jan Amos Komenský v českém a světovém výtvarném umění (1642–2016)*“, která na vědecké bázi

prezentuje J. A. Komenského, ohlas jeho osobnosti a díla. Byla publikována počátkem roku 2017 nakladatelstvím Academia v Praze.

Originální výstava byla za velkého zájmu veřejnosti otevřena dne 24. září 2016 pod názvem „*Toho už jsme někde viděli*“. Upoutával ji výborně výtvarně provedený barevný plakát. Výstava a publikace dosud nejrozsáhlejší knihy o Komenského podobě ve výtvarném umění M. Pánkové se vhodně propojily ve stejném čase. Recenzi knihy najde zájemce v časopise *Studia Comeniana et Historica* (r. XLVI., 2016, č. 95–96, s. 201–203). Četné sbírkové artefakty připravené pro přerovskou výstavu byly využity k obohacení publikace a výstava zase poskytla prostory pro křest nové knihy v průběhu derniéry symbolicky směřované ke dni 28. března 2017. Poté se celá výstava přestěhovala do prostor pražského pedagogického muzea, kde byla veřejnosti přístupna až do 8. října 2017. Byla připravena v české a anglické jazykové mutaci, její prohlídka byla tedy srozumitelná i zahraničním návštěvníkům v obou městech. Pro výstavu nebyly použity jen sbírkové předměty Muzea Komenského v Přerově – kurátorka Mgr. Helena Kovářová z důvodů komplexnosti a ucelenosti představovaných děl využila i sbírkové fondy dalších českých a moravských institucí.

Cílem výstavy bylo představení vývoje a využití Komenského podobizny nejrozličnějšími výtvarnými technikami a směry, a to nejen pro ryze umělecké práce (malby, kresby, grafiky, medailérství, drobné sochařství), ale i předměty denní potřeby (bankovky, poštovní známky, plakáty, školní potřeby, pohlednice, kreslené vtipy, karikatury, nádobí či upomínkové předměty). Autorům výstavy se podařilo ukázat, jak si představovali Komenského naši předkové, proč a k čemu byla jeho podobizna symbolicky využívána a jakou roli a funkci hrála v jejich každodenním životě.

Výstava byla koncipována do pečlivě zvolených a dobře promyšlených tematických oblastí uceleného charakteru, který byl pro návštěvníky srozumitelný a motivující k detailnější prohlídce jednotlivých exponátů. Ty byly nabízeny v originální podobě (obrazy, sochy, plakáty, medaile) rozvěšené po stěnách nebo vystavené ve vitrínách či kvalitně nafocené v podobě přehledových tematických barevných plakátů, které výborně doplňovaly jednotlivé originály samostatných sbírkových předmětů. Všechny exponáty byly opatřeny informačními popisky, které poskytly základní potřebné informace.

Základem výstavy bylo 11 panelů a několik volně vystavených originálů výtvarných děl s motivy Komenského. Prvních šest panelů představilo Komenského podobizny ve stylu portrétních rytin jako učenice, jako exulanta, dále jako učitele, jako zaujatého badatele v pracovně a také jako poutníka, pastýře a vizionáře. Velmi aktuální a přirozeně také zajímavé bylo téma sedmého panelu týkající se nových objevů v oblasti ztvárnění podoby Komenského, včetně nejnovější diskuse o Rembrandtově obrazu starého muže. Zbýlé čtyři panely předložily artefakty, na nichž je Komenský zobrazován mezi velikány české historie, dále byl představen jako grafická ozdoba pro školní pomůcky, obrazy a předměty všední

školní práce. Asi nejobdivovanější se stala část s názvem „*Nadsázka, humor a karikatura*“, která představila Komenského velmi odlehčenou formou očima našich předních výtvarných umělců. Pro mě jako sběratele filatelistických artefaktů s motivy Komenského byla nejzajímavější část, která prezentovala podobiznu Komenského na ceninách, tedy poštovních známkách, bankovkách a mincích. Nezasvěcený návštěvník zjistí, že Komenský se stal od počátku 20. století nejvíce zobrazovanou osobností na československých a českých poštovních známkách a jeho portrét zdobí také několik známek vydaných v řadě evropských států u příležitosti různých výročí. Výstava umožnila poprvé vystavit také několik originálů obrazů, soch a drobnějších výtvarných artefaktů stylizujících různým způsobem Komenského podobiznu.

I když výstava (stejně jako publikace M. Pánkové) neposkytla kompletní soubor dosud známých výtvarných děl a dalších předmětů s podobiznou Komenského – a ani to nelze z technických a prostorových důvodů očekávat – stala se dosud nejrozsáhlejší přehlídkou těchto artefaktů nejen u nás, ale pravděpodobně i v zahraničí. Můžeme jen litovat, že k výstavě nebyl připraven katalog či průvodce, což by bylo asi ekonomicky velmi nákladné, ale na řadu vybraných exponátů upozorňuje právě publikace M. Pánkové. Pokud by se podařilo tuto výstavu, třeba jen v omezenější formě, instalovat pomocí tamějších komeniologických pracovišť v zahraničí (Německo, Polsko, Japonsko a s pomocí krajanských sdružení v USA, Argentíně nebo na Balkáně), byla by to skvělá propagace zájmu o využití postavy Komenského v běžném minulém i současném životě českého národa a lidské společnosti obecně. Anglická jazyková mutace panelů a popisků jednotlivých vystavených artefaktů je již připravena.